

Lærlingesagen i Udlandet.

II.

Som i nærværende Afhandlings første Afsnit bemærket, er der ifjor af den tyske socialpolitiske Forening blevet indsamlet et betydeligt Antal Beretninger og Erklæringer over de tre Spørgsmaal: Hvilken Forandring er der siden den gamle Industriforfatnings Ophævelse indtraadt i Lærlingeforholdet? hvilke Forbedringer kunne her gennemføres ved privat Virksomhed? og hvad bør Lovgivningsmagten gjøre i denne Sag? Medens der nu med Hensyn til de to sidste Spørgsmaal saavel som med Hensyn til den endelige, afgjørende Grund til Forandringens Indtræden hersker betydelig Meningsforskjel, ses det, at der om selve Forandringens Natur og Væsen i Hoyedsagen er fuldstændig Enighed.

Alle eller næsten alle kompetente Dommere i Tyskland ere enige om, at Lærlingeuddannelsen og hele Lærlingeforholdet mer og mer gaar tilbage, saavel i industriel som i moralsk Henseende, at Mestrene ikke søge at oplære Lærlingene til dygtige selvstændige Haandværkere, men kun søge at exploitere den unge Arbejdskraft saa stærkt som muligt, at Lærlingene paa deres Side vise en stedse større Foragt for Overholdelsen af indgaaede Forpligtelser, og at Lærlingenes Forældre paa den mest sam-

vittighedsløse Maade hjælpe med til Forholdets Udskejen i begge Retninger, idet de af havesyge snæverhjernede Grunde støtte Mestrene i deres Bestræbelser for at exploitere den unge Arbejds-kraft, samtidig med at de tilskynde Børnene til at bryde indgaaede Kontrakter. Heraf flyder forskellige beklagelige Følger. For det Første bevirker den slette Uddannelse af Lærlingene, at Sandsynligheden af at disse engang i Fremtiden skulle kunne nedsætte sig som selvstændige konkurrencedygtige Næringsdrivende svækkes; og samtidig ville de, der aldrig naa videre end til at blive lønnede Arbejdere, ikke kunne opnaa saa stor en Løn, som hvis deres Uddannelse var bedre; thi den slettere Uddannelse maa, *cæteris paribus*, selvfølgelig medføre en Tilbagegang i Lønnen. For det Andet vil Tilbagegangen i Arbejdsdygtigheden befordre de smaa, i og for sig konkurrencedygtige, Driftsherrers hurtige Undergang i den almindelige Vædekamp; thi de store Driftsherrer, der hele Aaret rundt kunne beskæftige gode Arbejdere, drage disse til sig, og til de smaa overlades der da kun det sletteste Udskud af Arbejdere; de smaa Driftsherrer ville saaledes ikke kunne levere saa gode Varer som de store, og Publikum vil mere og mere forlade dem, for at vende sig mod de store. I disse to Følger ligger hele Lærlingspørgsmaalets store sociale Betydning for Lærlingenes fremtidige Stilling og for den lille Drift. Det er endvidere, for det Tredje, nødvendigt, at den slettere Uddannelse af Producenterne maa forringe Produkternes Kvalitet, og at Konsumenternes Klager over slette Varer ville tage til. Det lader sig endelig, for det Fjerde, ikke nægte, at denne Arbejderklasse, hvis Arbejdsdygtighed, Arbejdslyst og Moral tager af, bliver des mere tilbøjelig til at slutte sig til den socialistiske Agitation,

der udmaler Lighed i Indkomst som Arbejderens naturlige Ret og som et Maal, der kan opnaaes ved Agitation. Det er disse uundgaaelige Følger af den slettere Uddannelse, der give Lærlingesagen dens store Betydning for Nationaløkonomien, for Samfundet, for Staten.*)

Hvorledes kan der nu raades Bod paa disse Misligheder? Da det maa staa fast, at de — ikke saa faa — Haandværksmestre, der give Næringsloven af 1869 Skylden for Mislighederne, have storlig Uret — alene af den Grund, at Mislighederne ere af ældre Dato end Næringsloven — er det klart, at en Venden tilbage til Forholdene før 1869 ikke vilde være til nogen Nytte. Men hvad skal der da gjøres? Og hvormeget bør overlades til den private Virksomhed, hvormeget til Lovgivningsmagten?

De Fleste af dem, hvis Erklæring er bleven afæsket, have nu udtalt den Formening, at der under de bestaaende Forhold ikke er meget for den blot private Virksomhed at gjøre; selv Folk, der bekjende sig til Selvhjælpslæren, have maattet indrømme dette. Imidlertid har man dog fremsat endel Forslag. Man har saaledes foreslaaet, at der vel betales Lærlingen en vis passende Løn, men at en ikke ganske ubetydelig, og med Aarene tiltagende, Del af denne holdes tilbage som Kavtion. Hvad der saaledes tilbageholdes, udbetales Lærlingen, naar han paa kontraktmæssig Maade har udtjent Læretiden; forlader han derimod Læren i Utide, mister han Ret til den saaledes opsparede Sum. Endel Arbejdsgivere have vel udrettet Noget eller have i alt Fald bragt forskjellige Forholdsregler i Forslag, navnlig vedrørende Arbejdsgivernes Forpligtelse til at lade Lærling-

---

*) Prof. Schönberg i Tübingen.

erne besøge Industriskoler m. m. Arbejderforeningerne have ogsaa taget sig af Sagen, omend flere af dem have været vel stærkt optagne af den politiske Virksomhed. Flere Arbejderforeninger, tildels af udpræget socialdemokratisk Retning, have i deres Statuter Bestemmelser om, at «Lærlingevæsenet hører ind under Foreningens Lovgivningsomraade», og søge at ordne Spørgsmaalene om Lærlingetallet, Læretiden osv. Arbejdsgiverforeningerne møde i den bestaaende Lovgivning visse Hindringer, men have dog søgt at virke efter Evne. Endelig har man foreslaaet at skabe en ny Forening af Arbejdere og Arbejdsgivere under Navn af «ny Lav» («neue Innungen»), — et Navn, der ganske vist ikke er meget heldigt valgt. Disse meget omtalte «neue Innungen» maa ikke forvexles med de saakaldte «Einigungsämter», uagtet Lighedspunkterne ere talrige. Sidstnævnte ere i alt Væsenligt kun at betragte som staaende Voldgiftsretter til Afgjørelse af Stridigheder mellem Arbejdere og Arbejdsgivere, og der er Intet til Hinder for, at Mænd, der ikke høre til Professionen, kunne optages i dem. De «ny Lav» skulle derimod udelukkende sammensættes af Mænd, der høre til den samme Profession, og Gjenstanden for deres Virksomhed er ikke Afgjørelsen af opstaaende Stridigheder, men Ordningen af Forhold, hvorom der maaske slet ingen Strid er. De «ny Lav» skulde overhovedet have alle Arbejderforhold til Virkeomraade. Deres Oprettelse skulde tillades af Loven, men forøvrigt være en frivillig Sag.*)

Vi komme nu til det tredje Spørgsmaal: Spørgsmaalet om, hvad Lovgivningsmagten kan gjøre. Herom

---

*) Industri-kammersekretær Dr. Brinckmann i Hamborg.

hersker der betydelig Meningsforskjel, men det er dog en temmelig almindelig Overbevisning, at der her ikke er saa lidet at gjøre.

Først og fremmest er der da i det Hele Enighed om, at Lærekontrakternes skriftlige Affattelse ved Lov skal gjøres til Pligt; thi det Parti, der mener, at det er ligesaa urigtigt at paabyde denne skriftlige Affattelse som at befale Folk at gaa med Paraply i Regnvejr, har neppe nogen meget stor Betydning. Fremdeles er der Enighed om, at der ved Lov skal indføres en Prøvetid, paa i det Mindste én Maaned, under hvilken det skal staa saavel Lærling som Læremester frit for at træde tilbage fra Kontrakten. Derimod er der ikke Enighed om, hvorvidt Loven skal bestemme selve Læretidens Længde; men den overvejende Mening er dog den, at Bestemmelsen af Læretidens Længde maa overlades til privat Overenskomst, da faststaaende Regler paa dette Omraade, hvor alle de industrielle Omstændigheder maa tages i Betragtning, vilde virke højst skadeligt. Heller ikke er der Enighed om, hvorvidt Loven bør gjenindføre de gamle Duelighedsprøver; Stemningen synes dog i det Hele ikke at være til Gunst for dem; man gjør tværtimod, og sikkert med Rette, gjældende, at det gamle Prøvesystem hverken har været i Konsumenternes eller i Producenterne Interesse, og ingenlunde sikret Lavsvæsenet mod Forfald. Endvidere strides der, om Loven skal fastsætte Lærlingetallet; men ogsaa paa dette Punkt er den liberale Opfattelse den, der stærkest gjør sig gjældende. Enighed hersker derimod atter om, at Staten skal tage sig af Industri- og Haandværkerskolevæsenet, og at der bør indføres Straf for Brud paa Lærekontrakter og for Tilskyndelse hertil, ligesom der og-

saa bør gives Straffebestemmelser mod den Mester, der tager Lærlinge i Lære eller Arbejde, uagtet han véd, at de uberettiget ere løbne af Lære, — selv paa socialdemokratisk Side har man indrømmet Nødvendigheden af saadanne Straffebestemmelser.

Et Spørgsmaal, der har fremkaldt megen Diskussion, er Spørgsmaalet om Oprettelsen af særlige Avtoriteter, der skulde føre et almindeligt Tilsyn med Lærlingevæsenet. Man paastaar, at alle de Forskrifter, Loven maatte give med Hensyn til Lærlingeforholdet, ville være betydningsløse, hvis der ikke samtidig indføres en Avtoritet, som har at vaage over Forskrifternes Efterlevelse. Men man er ikke enig om Organisationen af disse Avtoriteter: Nogle — med Dr. Brinckmann til Ordfører — ville kun have, at Arbejdere og Arbejdsgivere skulde være repræsenterede i dem; Andre — med Prof. Schönberg til Ordfører mene, — at foruden Arbejderne og Arbejdsgiverne bør ogsaa Statsmagten være repræsenteret i dem. Men begge de nævnte Ordførere ere enige om at betragte Oprettelsen af særlige Øvrigheds-Organer som et Kardinalpunkt.

Prof. Schönberg mener, at naar Lærlingenes Uddannelse ganske overlades til de Enkeltes fri Overenskomst, maa Lærlingevæsenet nødvendigvis gaa i Forfald: Lærlingene ere i Reglen umyndige Personer, afhængige, ikke blot i Valget af Kald og Mester, men ogsaa i andre Forhold, af deres Forældre eller Formyndere. Men Forældrene tilhøre for Størstedelen de Samfundsklasser, hvor Bevidstheden af den moralske Pligt ligeoverfor Ens egne Børn ikke er stærk. Forældre søge — ofte af Egoisme, ikke sjældent ogsaa af Trang — at exploitere deres Børns Arbejdskraft. De tænke mere paa Nutiden end paa Frem-

tiden, mere paa deres Børns hurtige Erhverv end paa deres gode Uddannelse, og de ville derfor ofte hellere lade deres Børn arbejde som unge Arbejdere, end som Lærlinge hos en Mester. Forældrene se saaledes mere paa Betalingen end paa Uddannelsen, og kunne Lærlingerne finde højere Løn hos en anden Arbejdsgiver, saa ere Forældrene ofte Anledningen til, at Børnene bryde Lærekontrakten. — Endnu mindre end Forældrene tænke de unge Lærlinge — i de fleste Tilfælde, i alt Fald — paa deres Fremtid. Tilbyder der sig en Lejlighed til at tjene mere hos en anden Mester, saa gribe de denne Lejlighed, uden at bekymre sig om, om deres fremtidige Arbejdsdygtighed vil forringes. Tilstrækkelig streng Straf for Kontraktsbrud vilde vel hindre eller i alt Fald begrænse Kontraktsbrud; men Straffebestemmelserne ville dog ikke kunne fjerne Forældrenes og Lærlingenes Bestræbelser for at indrette Kontrakten saaledes, at Lærlingen saa snart som muligt faar Løn, selv om dette sker paa Bekostning af Fremtiden og den gode Uddannelse. Disse ufornuftige, for Lærlingens Fremtid skadelige Bestræbelser søge egoistiske Arbejdsgivere ofte at imødekomme. Naar nu det Korrektiv herimod, som England har i sine Fagforeninger, savnes, maa en Tilstand, hvor Lærlingens Uddannelse udelukkende er Gjenstand for individuel Overenskomst, nødvendigvis føre til, at Lærlingen faktisk bliver ung Arbejder, og en ordenlig Uddannelse ophører. Og hvad der saaledes følger af Forholdenes Natur, have Erfaringerne kun altfor hyppigt bekræftet. For at raade Bod paa denne Mislighed maa den Enkeltes Vilkaarlighed paa dette Omraade begrænses; Omsorgen for Lærlingenes gode Uddannelse maa gøres til en almen korporativ offentlig Pligt, og et særligt Organ herfor maa

skabes. Uden et saadant Organ ville alle øvrige Forholdsregler kun kunne medføre en stærkt begrænset Forbedring. Dette Organ maa have til Opgave at fastsætte for de enkelte Industriegrene Lærekontraktens væsenligste Bestemmelser, med bindende Kraft for Alle, men dog tillige saaledes, at Muligheden af Lempelser efter de individuelle Forhold bevares; det har fremdeles at vaage over — eventuelt at gennemtvinge — Gjennemførelsen af de engang vedtagne Lærekontrakter. Disse Organer vilde altsaa have at føre et fuldstændigt Tilsyn med Lærlingenes Beskæftigelse og Uddannelse, saavel som at afgjøre opstaaende Stridigheder. Paa den ene Side vilde de derfor være Forvaltningsorganer med Disciplinarmyndighed, og paa den anden Side vilde de være dømmende Organer. Deres Funktioner maatte tilkjendes dem af Statsmagten, og de maatte i det Hele være at betragte som Øvrigheds-Organer. Deres Beskaffenhed i det Enkelte maa ganske vist være afhængig af de konkrete Omstændigheder, men som almindeligt Princip for deres Sammensætning kan slaas fast, at de skulle være en Forening af Repræsentanter for Statsmagten, for Arbejderne og for Arbejdsgiverne. Da baade Arbejdere og Arbejdsgivere ere umiddelbart interesserede i deres Virkemaade, er det klart, at begge disse Parter bør være repræsenterede. Men ogsaa Statsmagten bør her have sine Repræsentanter; thi det gjælder ikke blot Arbejdernes og Arbejdsgivernes, Lærlingenes og Mestrenes Interesser, men hele den konsumerende Befolkning og alle Kommuner have her vigtige Interesser. Man behøver blot at minde om hele Lærlingspørgsmaalets Sammenhæng med Fattig- og Skolevæsenet. Ogsaa selve Staten har her meget vigtige In-

teresser. Under visse Omstændigheder kunne disse Forhold faa Indflydelse paa hele Statens økonomiske Politik, navnlig paa dens Handelspolitik. Allerede heri ligger der tilstrækkelig Grund til at forlange Statsmagten repræsenteret. Fremdeles gjælder det ogsaa her at beskytte de umyndige Klasser af Befolkningen, og denne Beskyttelse kan ikke betros dem, der kun repræsentere egne Interesser. Endelig vilde det neppe være rigtigt at skabe Organer med disciplinær og dømmende Myndighed uden at give Statsmagten, som Udtryk for Samfundsinteressen, Repræsentanter i dem.*)

En Enkelt af Talerne paa den socialpolitiske Kongres — Dr. Bücher — accentuerede navnlig, at Lærings-spørgsmaalet er — hvad ogsaa Ordet «Lærling» antyder — et pædagogisk Spørgsmaal, ikke et blot Interesse-spørgsmaal for Arbejdsgiverne og Industrien i det Hele. Det, vi maa overveje, er: hvad skulle vi gjøre for at bringe Lærlingen frem til at blive en grundig uddannet Haandværker, en Mand, der er Livets økonomiske Kampvoksen, en dygtig selvstændig Statsborger? At vende tilbage til det gamle Lavssystem vilde ganske vist ikke nytte noget, thi Lavsvæsenet som saadant begunstigede aldeles ikke en dygtig Uddannelse af Lærlingen, og naar Læringsuddannelsen efterhaanden er kommen stedse mere i Forfald, da er dette begrundet i ganske andre Omstændigheder end i Lavsvæsenets Afskaffelse. Arbejdsdelingens Princip har bidraget mægtigt hertil; dette Princip's stedse større Gjennemførelse har medført, at Uddannelsen af Lærlingen bliver stedse mindre alsidig og mere ufuld-

---

*) Schönberg.

stændig. Dertil kommer, at Konkurrenceforholdenes Udvikling har medført en aftagende Grundighed i Arbejdets Udførelse, og den Hurtighed og Flygtighed, der nu hersker almindelig, hindrer ikke blot Lærlingen i at lære under Læretiden, men gør det tillige vanskeligere for Svenden i sin Svendetid at søge at indhente det Forsømte, hvad tidligere lod sig gøre. Egenlige Læringer forsvinde derfor stedse mere; de blive benyttede som unge Arbejdere. Naar disse Misligheder ere begrundede i Arbejdsdelingen og Konkurrencen, og naar Arbejdsdelingen og Konkurrencen umulig kunne opgives, komme vi til denne Erkjendelse: det nuværende Industrisystem kan umulig paa tage sig at uddanne Læringerne paa rigtig og hensigtsvarende Maade. Læringerens Uddannelse maa principielt skilles fra Værkstædernes Praxis, og for Læringeruddannelsen maa der skabes særlige Organer. Dette er nødvendigt, hvis en rigtig Uddannelse skal være mulig under den nuværende Produktionsmaade. De forskjellige Tvangsmidler, der foreslaas indførte, kunne ikke garantere, at Lærlingen, naar han har gennemgaaet sin Læretid, virkelig ogsaa har lært Noget. Ligesaa lidt kunne de af de engelske *trades' unions* gennemførte Forholdsregler garantere en god Uddannelse, og trods disse Forholdsregler florere Misbrugene meget vel i England. Her saavelsom andetsteds erhverver Lærlingen kun en manuel Færdighed i Udførelsen af enkelte stærkt begrænsede Detailarbejder, men ikke nogen alsidig til Industrilivets Krav svarende Uddannelse. Skal en saadan opnaas, maa for det Første Almueskolevæsenet, der nu er i en ynkelig Forfatning, grundig reformeres, og for det Andet bør der oprettes bestemt specialiserede Haandværker- og Industriskoler.

En alsidig Reform af hele Skolevæsenet er det, hvorpaa det fremfor Alt kommer an. — —

De i det Foregaaende fremdragne Punkter udgjorde Gjenstandene for Diskussionen om Lærlingesagen paa Kongressen i Eisenach. Enkelte Eisenachermænd kastede vel venlige Blik tilbage paa det gamle Lavsvæsen og hylde i det Hele meget reaktionære Anskuelse; men Forsamlingens Flertal var dog temmelig moderat. Diskussionen, der sandsynligvis vil blive gjenoptaget paa følgende Kongresser, og som i Tyskland har vakt en meget betydelig Interesse, sluttede med Udtalelser om, at «vor Tids Lærlingevæsen befinder sig i en Tilstand, der i samme Grad er farlig for den nationale Industri og den arbejdende Klasses Erhvervsdygtighed. En Reform af Lærlingevæsenet er nødvendig, naar der skal hidføres en Uddannelse af Lærlingene, som stemmer med Lærlingenes, den industrielle Produktions og de almindelige økonomiske Forholds Interesse. Navnlig er det nødvendigt: 1) at oprette særlige Øvrigheds-Organer, som — sammensatte af Repræsentanter for Statsmagten, for Arbejdsgiverne og for Arbejderne — ordne og tilse Lærlingevæsenet og afgjøre Stridigheder, vedrørende Lærlingenes Forhold; 2) at indføre ved Lov en mindst én Maaned lang Prøvetid inden den afsluttede Lærekontrakt bliver retskraftig, i hvilken Tid det skal staa saavel Lærling som Mester frit for at træde tilbage fra den sluttede Kontrakt; 3) at gjøre Lærekontrakternes skriftlige Affattelse og Registrering obligatorisk, og at opstille Normativbetingelser, der for det Tilfælde, at Lærekontraktens skriftlige Affattelse kun har fundet Sted i utilstrækkelig Form, subsidiært træde i Kraft; 4) at indføre Straf for Brud eller Tilskyndelse til

Brud paa Lærekontrakten, saavelsom Straf for at tage en Lærling i Lære eller Arbejde, naar man véd, at han er løben af Lære; 5) at gennemføre en ordenlig Undervisning for Lærlingene i dertil egnede Skoler; 6) at give Lærlingen efter gennemgaaet Lære et Lærebrev, i hvilket det bevidnes og bekræftes, at han er i Stand til at arbejde som Svend.»
